

● تا چند سال پیش در رقابت کتاب با تکنولوژی‌های جدید بحث بر سر شکل و ساختار بود و اینکه آیا کتاب کاغذی در مقابل شکل‌های تازه ارتباط و انتقال تاب‌آوری دارد یا نه اما الان با توجه به جهش هر روزه هوش مصنوعی، بحث بر سر این است که نویسندگان و مترجمان چه آینده‌ای دارند و آیا زمین را به رقیب عجیب و مرموز واگذار می‌کنند یا همچنان می‌توانند سخت‌جانی کنند. با توجه به دغدغه‌ای که شما در این حوزه دارید چه تصور کلی درباره این رقابت و پیامدهای آن دارید؟ آیا باید هوش مصنوعی را ابررقیبی برای تمام حوزه‌ها دانست یا باید به گونه‌ای دیگر به ماجرا نگاه کرد؟

فکر نمی‌کنم تردیدی در این امر باشد که هوش مصنوعی، مهم‌ترین عامل تغییر در میان عواملی است که در دوره جدید زندگی بشر به صحنه آمده است. تکنولوژی خیلی پیشرفت کرد و دنیا را تغییر داد اما این تغییر به دلیل اینکه موجودی شبیه انسان می‌سازد، یعنی همان حیوان ناطق که حالا شده ماشین ناطق. نطق به معنای تفکر. پدیده متفاوتی است. در میان کشفیات علمی هم می‌دانید که برخی آدم‌ها خیلی در جامعه بشری اثر گذاشته‌اند. شاید نمونه‌اش نظریه تکاملی داروین باشد که مفهوم «انسان» را عوض کرد. هوش مصنوعی هم مثل همان است، از این نظر که مفهوم انسان را عوض کرده است. خب اگر این مسیر ادامه پیدا کند، رقابت جدی است. در واقع استقلال ماشین هوش مصنوعی بیشتر شده و بنابراین اگر این ابزار از دست آدمی خارج شود و مستقل شود، این رقابت خیلی عجیب‌تر خواهد شد. ببینید در این تصور، انسان یک حیوان هوشمند با محدودیت «سرعت» است درحالی که ماشین هوش مصنوعی یک ماشین هوشمند بسیار سرعتی است. یعنی امتیازاتی دارد که اصلاً و ابداً انسان ندارد.

● در وضعیت فعلی کارهایی که هوش مصنوعی در زمینه ترجمه، ویرایش و ساخت پادکست و تولید محتوا انجام می‌دهد با وجود سرعت و پردازش بالا اما اشتباهات قابل توجهی هم دارد که نیازمند کنترل محصول و تصحیح است. نسل‌های بعدی هوش مصنوعی حتی اگر این باگ را هم نداشته باشند آیا کارشان از ترکیب داده‌ها بر اساس الگوریتم‌ها فراتر می‌رود؟ و به عبارت دیگر آیا هوش مصنوعی ممکن است به خلاقیت خودبنیاد برسد یا نه؟ منظورم از خلاقیت خودبنیاد، خلاقیتی است که محصول ترکیب ساختارهای پیشین نباشد و واقعاً خلق به معنای دقیق باشد.

بنده و اصولاً امثال ما که یک کاربر هستیم، از نظر سخت‌افزاری کار و نرم‌افزاری فنی، دقیقاً نمی‌دانیم چه اتفاقاتی در پیش است. اما به نظرم همین الان هم این چیزی که شما اسمش را خلاقیت خودبنیاد می‌گذارید، خود را نشان می‌دهد و این تازه اول کار است. شما وقتی یک مقاله می‌دهید و از او می‌خواهید یک پادکست درست کند، این خلاقیت را کاملاً می‌توانید ملاحظه کنید؛ یا اینکه مثل آدمی، ممکن است اشتباهاتی مرتکب شود. همان‌طور که عرض کردم این «نطق» یا همان «تأمل و تفکر» تا حد زیادی در همین مقدار که از هوش مصنوعی می‌دانیم خود را نشان داده است. من شک ندارم که ترجمه برخی از متن‌ها توسط هوش مصنوعی بسیار عالمانه‌تر

نشر هرمس ۱۰ کتاب در زمینه‌های فلسفه و روان‌شناسی و علم را با استفاده از هوش مصنوعی ترجمه و ۱۴ اردیبهشت از آنها رونمایی کرد. مرتضی گارد، مدیر نشر هرمس درباره روند ترجمه این کتاب‌ها با هوش مصنوعی گفته است: «کتاب‌های فعلی که نشر هرمس با هوش مصنوعی ترجمه کرده، زیرنظر نیروی انسانی سه بار ویرایش شده‌اند؛ چراکه ترجمه زبان فارسی با هوش مصنوعی تاکنون از حالت ماشینی خارج نشده است. تأکید ما در این مسیر بر این است که پیکره زبان فارسی را در این حوزه تقویت کنیم و تا زمانی که پیکره زبان فارسی در هوش مصنوعی گسترش نیابد، نمی‌توان انتظار ترجمه‌ای غیرماشینی داشت.»

از بسیاری از مترجمان است. بنده هر بار که امکان جدیدی را در سامانه‌های مختلف هوش مصنوعی تجربه می‌کنم، شگفت‌زده‌تر می‌شوم. سرعت هم عجیب است و روشن است که آینده، آستان تحولات زیادی است که باید برای شناخت آنها هم در وضع موجود دقت کرد هم بر اساس داده‌های فعلی درباره آینده به پیش‌بینی نشست.

● یکی از آسیب‌های مهم ساختارهای دیجیتال نااطمینانی از ماندگاری است. به عنوان مثال هیچ تضمینی برای ماندگاری بالای سایت‌های اینترنتی و بانک اطلاعاتی و داده‌های موتورهای جست‌وجو وجود ندارد و حتی هاردهای دیجیتال هم دارای

تکنولوژی همیشه مشکلاتی داشته که خودش از پس حل آنها برآمده است. آدمیزاد هم همین است. همیشه جعل می‌کند، در کنار آن منطق را هم درست کرده تا جلوی جعل را بگیرد

این مشکل هستند. با توجه به این آسیب چگونه می‌توان ماندگاری آرشیوهای دیجیتال را بیشتر کرد یا به حفاظات درست و بلندمدت شرکت‌های بین‌المللی از داده‌ها اعتماد کرد؟

بحث ناماندگاری برای حافظه انسان هم بوده است. چنان که برای کتابخانه‌هایی که نابود شده همین مسأله صدق می‌کرده است. پدیده غریبی نیست. آدمیزاد همیشه این تجربه‌ها را داشته است، اما بخشی از میراث مانده است. پیشرفت‌های علمی در این زمینه از یک دیسکت ساده تا سرورهای بزرگ، نشان داد که هر روز هم ابزارهای بهتری برای نگهداری داده‌ها هست و هم فنی‌تر و بهتر و دقیق‌تر و سریع‌تر نگهداری شده و در دسترس است. نگرانی بی‌موردی است. مثل اینکه فکر کنیم ممکن است زمین نابود شود. بفرمایید الان که این امکانات هست، درست از آن استفاده کنیم.

● نگرانی دیگر درباره جعل عمیق است و اینکه همان‌طور که عکس‌ها و فیلم‌ها با جعل عمیق تغییر ماهیت می‌دهند، کتاب‌های بارگذاری‌شده در اینترنت و بانک‌های اطلاعاتی دیجیتال هم گرفتار جعل عمیق بشوند و بعد همین اطلاعات غلط مبنا کار و پردازش هوش مصنوعی قرار بگیرد. در حال حاضر هم اطلاعات غلط سایت‌ها و وبسایت‌ها و ویکی‌پدیا منشأ بسیاری اشتباهات و تکرار گسترده این اشتباهات باعث تثبیت‌شان می‌شود. اگر کتاب‌ها و اسناد تاریخی با جعل تاریخی تغییر کنند، پیامدهای بسیار بیشتری خواهد داشت. به نظر شما آیا می‌توان این آسیب را کاهش داد؟

تکنولوژی همیشه مشکلاتی داشته که خودش از پس حل آنها برآمده است. آدمیزاد هم همین است. همیشه جعل می‌کند، در کنار آن منطق را هم درست کرده تا جلوی جعل را بگیرد. اصلاً فرض کنید این هوش مصنوعی هم یک انسان است. در کل و تا اینجا کار به نظرم اخلاقی‌تر از انسان عمل می‌کند! و این مسیر در آینده بهتر هم خواهد شد. می‌ماند اینکه انسان شیطان صفت، سر هوش مصنوعی هم کلاه بگذارد که البته ممکن است. اما آیا هوش مصنوعی می‌تواند این نقیصه خود را بر طرف کند؟ به نظرم حتماً این کار را خواهد کرد، به شرطی که همه چیز طبیعی پیش برود.

● شیفتگی کنونی به هوش مصنوعی در ایران بیشتر شبیه رندبازی‌های معمول در زمینه فن‌آوری‌های جدید و برای گرفتن بودجه و اعتبار است. هر کس هر کاری می‌خواهد انجام دهد در طرح خود چیزی هم درباره هوش مصنوعی می‌گنجاند تا بیشتر به چشم بیاید و از طریق آن کاسبی بیشتری بکند. به نظر شما مواجهه درست با هوش مصنوعی چگونه باید باشد و در حوزه نشر و کتاب چگونه باید با آن برخورد کرد؟

با نکته شما موافق هستم، بله. الان تبدیل به یک بهانه برای گرفتن بودجه شده است. این کاسبی البته هست ولی می‌توان با نظارت از آن بهره برد و مردم را تشویق کرد که اگر نمی‌توانند از نظر علمی، سازنده سیستم‌های هوش مصنوعی باشند. دست‌کم در حال حاضر نسبت به استفاده از آن بخل نوزند و از آن استفاده کنند. این هم البته امیدوارم حل شود. در کل من خوشبین هستم.